

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Hallintovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 13/2025 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava hallintovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- finanssineuvos, yksikön päällikkö Janne Öberg, valtiovarainministeriö
- hallitusneuvos Anne-Marie Brisson, opetus- ja kulttuuriministeriö
- erityisasiantuntija Riikka Ristinen, työ- ja elinkeinoministeriö
- yksikön päällikkö, opetusneuvos Laura Francke, Opetushallitus
- johtaja Okku Kalliokoski, Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- johtaja Kaisa Post, Lapin aluehallintovirasto
- koulutusasioiden johtaja Irmeli Myllymäki, Suomen Kuntaliitto
- juristi Ira Hietanen-Tanskanen, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- asiantuntija Aleksi Sandroos, Sivistysala ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Esityksessä ehdotetaan, että aluehallintovirastot sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY-keskusten) ympäristöasioiden vastuualueen sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviran lupa-, ohjaus- ja valvontatehtäviä kootaan uuteen valtakunnalliseen Lupa- ja valvontavirastoon (LVV). Lisäksi ehdotetaan, että nykyisten 15 ELY-keskuksen pohjalta muodostettaisiin 10 alueellista elinvoimakeskusta (EVK). Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi valtion aluehallintouudistukseen liittyviä muita lakeja, joihin tehdään lähinnä virastouudistuksesta johdettavat tekniset korjaukset. Sivistysvaliokunta on tarkastellut ehdotusta toimialansa kannalta. Asiantuntijalausuntoihin yhtyen valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena.

Valiokunnan lausunto SiVL 2/2025 vp

Aluehallintovirastot hoitavat sivistysvaliokunnan toimialueella opetukseen ja varhaiskasvatukseen sekä kirjasto-, liikunta- ja nuorisotoimeen liittyviä tehtäviä. Aluehallintovirastot tekevät myös peruspalvelujen arviointia. ELY-keskuksilla on jatkuvaan oppimiseen liittyvä yhteistyövelvollisuus Opetushallituksen kanssa ja keskeinen rooli elinikäisen ohjauksen kehittämisen koordinaatiossa alueilla. ELY-keskukset hoitavat myös EU-rakennerahastojen toimeenpanotehtäviä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla sekä kulttuurin ja taiteen edistämisen tehtäviä.

Valiokunta pitää myönteisinä uudistuksen tavoitteita tehostaa ja yhdenmukaistaa valtakunnallista ohjausta ja edistää yhdenvertaisuutta yhtenäistämällä lupa- ja valvontatoimintaa, käsittelyprosesseja sekä tulkinta- ja ratkaisukäytäntöjä. Valtakunnallisella ja yhdenmukaisella laillisuusvalvonnalla ja -ohjauksella voidaan myös vahvistaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta ja laatua. Valiokunta pitää tärkeänä, että uudistuksessa huolehditaan alueellisen asiantuntemuksen säilymisestä, riittävästä toimipaikkaverkostosta ja valtion aluehallinnon mahdollisuuksista toimia kehittäjäkumppanina kunnille ja maakunnille. Kaksikielisillä alueilla tulee huomioida aluehallinnon mahdollisuudet palvella molemmilla kansalliskielillä.

Aluehallintovirastot ovat antaneet opetusosalalle yleistä informaatio-ohjausta sekä vuoteen 2025 saakka opettajien täydennyskoulutusta. Aluehallintovirastoilla on ollut kattavat alueelliset verkostot, joita hyödyntämällä on pystytty kokoamaan kasvatuksen ja koulutuksen johtoa ja henkilöstöä kouluttautumaan ja jakamaan parhaita käytäntöjä. Aluehallintovirastoilla on ollut merkittävä koulutustehtävä myös liikunnan, nuorison ja kirjaston toimialoilla. Valiokunta korostaa, että liikunnan, nuorison ja kirjaston toimialojen henkilöstön alueelliset tarpeet huomioivan täydennyskoulutuksen saatavuudesta tulee huolehtia jatkossakin.

Uusien virastojen perustamisvaiheessa on tärkeä kiinnittää huomiota riittävään viestintään. Hallinnon uusista rakenteista ja virastojen tehtävistä tiedottaminen sekä muun muassa niiden verkosivujen saaminen nopeasti toimiviksi on tärkeää asiakkaiden oikeusturvan toteutumiseksi. Erityisesti on huomioitava, että myös lapset ja nuoret saavat uudistuksen myötä juuri heille kohdennettua tietoa käytössään olevista oikeussuojakeinoista ja että viraston käsittelyprosessit ovat mahdollisimman lapsimyönteiset.

Käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä (s. 523) on todettu tarve sovittaa yhteen esitykseen sisältyvä perusopetuslain muuttamista koskeva lakiesitys ja eduskunnassa käsiteltävänä oleva hallituksen esitys 212/2024 vp. Kummassakin esityksessä esitetään perusopetuslain 42 d §:n muuttamista. Valiokunta toteaa, että hallituksen esityksessä HE 212/2024 vp on perusopetuslakiin ehdotettu säädettäväksi myös uudet 41 a—d §:t, jotka koskevat aluehallintovirastolle annettavaa toimivaltaa opetustoimissa. Valiokunta kiinnittää hallintovaliokunnan huomiota, että myös kyseiset säännökset on tarpeen ottaa huomioon lakiesitysten yhteensovittamisessa siten, että niissä sana aluehallintovirasto muutetaan sanoiksi lupa- ja valvontavirasto.

Hallituksen esitykseen sisältyvässä varhaiskasvatuslain muuttamista koskevassa lakiesityksessä ehdotetaan kumottavaksi varhaiskasvatuslain 51 §:n 4 momentti. Pykälän 5 momenttiin on ehdotettu tehtäväksi tekniset virastouudistuksesta johtuvat virastojen nimiä koskevat muutokset. Voimassa olevassa 5 momentissa säädetään, että opetus- ja kulttuuriministeriö laatii Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviran kanssa tulostavoiteasiakirjan varhaiskasvatukseen liittyvien tavoitteiden saavuttamiseksi neuvoteltuaan asiasta sosiaali- ja terveysministeriön kanssa.

Valiokunnan lausunto SiVL 2/2025 vp

Sääntelyn taustalla on ollut tarve säätää opetus- ja kulttuuriministeriön osallistumisesta Valviran ohjaamiseen. Ottaen huomioon, että Lupa- ja valvontavirastoa koskevan lakiesityksen mukaan ohjauksesta säädetään sen 4 luvussa ja että kaikki varhaiskasvatuksen tehtävät hoidetaan jatkossa Lupa- ja valvontavirastossa varhaiskasvatuksen, koulutuksen ja kulttuurin osastolla opetus- ja kulttuuriministeriön ohjauksessa, sivistysvaliokunta saamaansa selvitykseen viitaten esittää, että hallintovaliokunta ehdottaa varhaiskasvatustilain 51 §:n 5 momentin kumoamista tarpeettomana.

Uudistukselle asetettujen tavoitteiden saavuttaminen sekä esimerkiksi kanteluasioiden käsittelyaikojen tasaaminen ja tehokkaan valvonnan toteuttaminen edellyttävät riittäviä henkilöstövoimavaroja. Valiokunta painottaa, että resurssien riittävyyttä tulee seurata ja arvioida tiiviisti uudistuksen alkuvaiheesta alkaen ja huolehtia siitä, että mahdollisesti esiin tuleviin puutteisiin puututaan tarpeellisin toimenpitein.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sivistysvaliokunta esittää,

että hallintovaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 8.4.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuula Haatainen sd
jäsen Maaret Castrén kok
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Pia Hiltunen sd
jäsen Inka Hopsu vihr (osittain)
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Milla Lahdenperä kok
jäsen Mia Laiho kok
jäsen Pia Lohikoski vas (osittain)
jäsen Nasima Razmyar sd (osittain)
jäsen Sara Seppänen ps
jäsen Jaana Strandman ps
jäsen Oskari Valtola kok
varajäsen Marko Kilpi kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen